

Je geld of je leven

Auteur(s):

Damme, E.E.C. van
CentER, Katholieke Universiteit Brabant.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4093, pagina 123, 12 februari 1997

Rubriek:

Column

Trefwoord(en):

speltheorie, marktwerking, regulering

Nee, dit stukje gaat niet over industriebeleid. Het gaat ook niet over de tweede Maasvlakte of over de vraag of de opbrengst van de DCS 1800-veiling gebruikt moet worden om de basisscholen van meer computers te voorzien. Het gaat over de vierde en vijfde mogelijke vorm van marktfalen, over de rol van de overheid als informatieverschaffer en haar eventuele taak om burgers tegen zichzelf te beschermen.

In Albanië, het Europese land dat het laatst van het communistische juk bevrijd werd en dat met een inkomen van \$ 690 per hoofd per jaar het armste land van Europa is, dreigt de regering-Berisha te vallen. De directe reden: beleggingsfondsen die gebaseerd waren op het piramidesysteem en die een maandelijks rendement van zes à tien procent beloofden, konden niet langer aan hun verplichtingen voldoen zodat vele inleggers hun gehele bezit verloren (mijn krant sprak van een vernietiging van spaartegoeden ter grootte van één derde van het nationale inkomen, maar dat moet een misverstand zijn: het is immers een nulsomspel!). De Albanese bevolking kwam in opstand omdat de regering niet genoeg bescherming geboden had. Had de overheid meer moeten doen?

Net als in andere voormalige communistische landen behoorden piramidefondsen in Albanië tot de eerste verschijnselen van een primitief kapitalisme. Net als in de andere transitielanden zag de regering slechts een minimale taak voor zichzelf weggelegd en trad zij niet op. Vlak nadat de Albanese minister van buitenlandse zaken een pak rammel van demonstranten gekregen had, verklaarde hij nog: "Dit soort verschijnselen zijn gewoon in een vrije markteconomie. De regering wilde niet de portemonnee van de burger controleren. We hebben de economische vrijheid van onze burgers gerespecteerd en de informele markt als een privé activiteit beschouwd"¹.

Piramidespelen zijn spelen waarbij de deelnemers die lang genoeg meedraaien een uitkering krijgen die wordt opgebracht door de andere spelers. Ze zijn in het Westen inderdaad wijdverbreid. Een pensioensysteem dat op het omslagstelsel gebaseerd is, zoals onze AOW, is als piramidespel te bestempelen: de huidige werkenden betalen de 65-plussers en het is nog maar de vraag of zij hun inleg ooit terug zien. Ook de effectenbeurs is tot op zekere hoogte als een piramidespel te beschouwen: als de zeepbel barst betalen diegenen die te laat instapten het gelag. Naast deze spelen die door overheid georganiseerd of gereguleerd worden kennen we ook privé-initiatief, bijvoorbeeld in Nederland het uitgekende Coin Liberté. Bij dit spel krijgt iedere deelnemer een uitkering als er na hem nog een bepaald aantal deelnemers inschrijft. Bij Coin Liberté is de inleg f. 600,-. In het meest ongunstige geval speelt de deelnemer quitte als na hem nog 31 spelers instromen en maakt hij een netto winst van f. 4500,- als er na hem nog 79 mensen instromen.

In tegenstelling tot wat de Albanese minister beweert, zijn dergelijke private piramidespelen in het westen niet zo gewoon. Overheden zien het als hun taak ze te verbieden. Begin dit jaar veroordeelde een Duitse rechtbank een organisatie van zo'n spel tot acht jaar gevangenisstraf; de Belgische regering overweegt de spelen generiek te verbieden, en vorig jaar poogde de Nederlandse overheid, met een beroep op de wet op de kansspelen, het bovengenoemde Coin Liberté te verbieden. De Hoge Raad oordeelde echter dat het spel een behendigheids spel is, en geen kansspel, en dat daarom van een verbod geen sprake kan zijn.

Waarom zou de overheid dit privé-initiatief willen verbieden? Het antwoord luidt vermoedelijk "om zo haar monopolie op het exploiteren van kansspelen te beschermen". Wat is immers het alternatief? Het kan niet zijn dat de burger tegen zichzelf beschermd moet worden, want dan zou ook de effectenbeurs verboden moeten worden en dat is het laatste dat men in een kapitalistische samenleving wil. Bovendien geldt dat er voor de overheid een superieur instrument voorhanden is: het geven van adequate informatie. Als Coin Liberté beschreven wordt als in het bovenstaande (in plaats van op de meer verlokkelijke manier als in de folders van de organisatoren) dan wordt duidelijk dat het een erg risicovolle investering met een relatief gering rendement is. De volwassen burger kan dan zelf de juiste conclusie trekken.

Hayek benadrukte het belang van informatie in een markteconomie en hij toonde ons dat de overheid een essentiële rol heeft bij het verstrekken van informatie. Markten kunnen alleen goed functioneren als de informatievoorziening adequaat is. Helaas lijken overheden zich nog onvoldoende bewust hiervan. Zo wezen de transportministers van de EU op de recente top in Amsterdam het idee van de hand om aan het publiek bekend te maken welke luchtvaartmaatschappijen onveilig zijn. Op deze manier wordt het consumenten moeilijker gemaakt een verstandige keuze te maken en wordt de marktwerking belemmerd.

Spelen met geld wordt verboden, maar luchtvaartmaatschappijen mogen wel spelen met leven. Is ons geld meer waard dan ons leven

